

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Formanden skriver	side	2
Slægtsgårdsrejsen til Polen	side	3
Høballe Mølle	side	6
Emmelev Mølle	side	8
1864 - et tidsbillede	side	10
Tobaksnydelse	side	12
Nyt fra Kredsene	side	13
Frederik den Syvende	side	16

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgårdsforening

August-september 2008

Nr. 395 - 64. årgang

Høballe Mølle ved Jelling

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 5. juli 1941

www.slaegtsgaardsforeningen.dk

Forretningsfører:

Inger M. Hansen, Svalevej 13, 4440 Mørkøv, tlf. 59 27 59 77.
E-mail: imhan@post.tele.dk

Ejendomskonsulent:

Chefkonsulent
Michael Munthe Fog
Landboforeningen Gefion
Ingemannsvej 61, 4200 Slagelse

Chefrådgiver Skat
Poul Hjorth
LandboMidtØst
Asmildklostervej 11, 8800 Viborg
Tlf. 87 28 22 00 / mobil 29 99 57 24

Hovedbestyrelsen:

Formand:
Peder Mouritsen
»Sædding Storgård«
Kvongvej 40, Sædding,
6830 Nr. Nebel
tlf. 75 28 73 21

Næstformand:
Karen Jacobsen
Melbyvej 3
5610 Assens, tlf. 64 71 23 60
(Formand: Fynskreds)

Jens Brogaard Jensen
»Maglehøjgård«
Hammerbakke 3
4050 Skibby, tlf. 47 52 99 18
(Formand: Nordsjællandskreds)

Mogens Frigaard,
»Frigård«, Yppernemøllevej 10,
Nyker, 3700 Rønne,
tlf. 56 96 30 02
(Formand: Bornholmkreds)

Vagn Juel Jørgensen,
»Grønlandsgården«,
Øllemosevej 4, Flakkebjerg,
4261 Dalmoose
tlf. 58 18 61 11
(Formand: Vestsjællandskreds)

Ole Krogh Jensen
»Kroghebrogård«,
Holmevej 89, Brandelev,
4700 Næstved
Tlf.: 55 54 00 56
(Formand: Sjælland Syd)

Mogens Høge Hansen
»Hjørnegård«,
Lundbyvej 25, Ønslev,
4863 Eskilstrup,
tlf. 54 45 46 25
(Formand: Lolland/Falster kreds)

Elise Jensen,
»Højtoftgård«,
Gammelbyvej 40, Fjelstrup
6100 Haderslev,
tlf. 74 56 63 16
(Formand: Haderslevkreds)

Chr. A. Krogh
Majbølvej 27,
6470 Sydals,
tlf. 74 41 53 12
(Formand: Det sydlige Sønderjylland)

Jens Ulrik Tarpgaard
»Tarpgård«, Tarpvej 13, Vedersø
6990 Ulfborg,
tlf.: 97 33 13 83.
(Formand: Ringkøbingkreds)

Steffen Buch Juul
Jægergården
Høllundvej 6, Høllund, 7100 Vejle.
Tlf: 75 86 54 93.
(Formand: Vejlekreds)

Grethe Plagborg,
Mejerigården 28 S, 7200 Grindsted,
tlf. 75 32 04 12
(Formand: Ribekreds)

Esben Oddershede,
»Søgaard«, Søgård Mark 6, Nors
7700 Thisted
tlf. 97 98 12 82

Anne Lis Ladefoged
»Ingvorstrup Hovedgård«
Ingvorstrupvej 7, Revn
8500 Grenå,
tlf. 86 30 17 77
(Formand: Århuskreds
og Arkivudvalget)

Jens Skytte,
»Aldrupgaard«
Aldrupvej 3, 8860 Ulstrup
tlf. 86 46 35 14, fax 86 46 45 21
(Formand: Midtjysk kreds)

Poul Kristian Poulsen,
Kingovej 5
9600 Års
tlf. 98 62 16 80
(Formand: Himmerlandskreds)

Frants Wette
»Hvanstrup«
Hornumvej 105.
9640 Farsø,
tlf. 98 66 32 17

Niels Ole Volhøj
"Volhøj"
Hovedvejen 1 C, Tornby
9850 Hirtshals
tlf. 98 97 74 92
(Formand: Vendsysselkreds)

Formanden skriver:

Nu er vi inde i den første af efterårs-månederne, og her i Vestjylland er høsten ikke forbi endnu. Vi sniger os ud mellem byerne og henter det korn vi kan få. Men trods et meget tørt forår og en efterhånden regnfuld sensommer, har vi opnået en god høst. Vi har i hvert fald opnået et bedre udbytte end vi havde forventet efter forårets og sommerens vejr.

I modsætning til kornet, så er halmmængden betydelig mindre, og her er et problem. Vi skal først selv have det halm, der er forudsætningen for husdyrbruget og egen opvarmning. Overskudshalmen er ofte solgt på kontrakt til kraftvarmeværker, og her opstår to problemer. Kraftvarmeværket skal have anden energi tilført og landmanden kommer til at mangle en indtægt.

På et tidspunkt var korn blevet et investeringsobjekt. Spekulanter opkøbte korn i store mængder, men efter en tid med høje priser, har disse handelsmænd trukket sig tilbage med gevinsten, og tilbage står et husdyrbrug, der kan ånde lettet op.

Peder Mouritsen.

Årsmødet 2009 afholdes i dagene 23. – 24. maj i Grenå.

Indbydelse

Den legemsstore granitskulptur af den danske malkekone afsløres den 28. oktober kl. 13.30 på Dansk Landbrugsmuseum, Gl. Estrup. Randersvej 4, 8963 Auning. Alle medlemmer af Slægtsgårdsforeningen er velkomne til at overvære afsløringen. Man betaler dog selv adgangen til museet.

Adresseændringer

bedes meddelt foreningens sekretær: Inger M. Hansen,
Svalevej 13, 4440 Mørkøv - Tlf. 59 27 59 77

Slægtsgårdsarkivet:

Landbrugsmuseet,
Gl. Estrup, Randersvej 4,
8963 Auning,
tlf. 86 48 48 16, fax 86 48 41 82
E-mail:
arkiv@slaegtsgaardsforeningen.dk
Åbningstid: onsdag kl. 11-15.

Der er gratis adgang til arkivet, hvis man siger i porten, at man skal på arkivet.

Arkivarer:
Ejgil Overby, »Klausholm«,
Ansvej 12, 8620 Kjellerup,
tlf. 86 88 62 66

Helge Sørensen, Enghavevej 6,
Årslev, 8900 Randers. tlf. 86 49 13 40

Else Skovbo Jensen, Kløervej 5,
8850 Bjerringbro. Tlf.: 86 68 40 47.

Redaktion:

Ole G. Nielsen
Mølletoftegård,
Skælskør Landevej 83, Lundforlund,
4200 Slagelse.
Tlf./Fax 58 58 40 16.
OleGN@mail.tele.dk

Nr. 396 udkommer omkring den 20. oktober 2008. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 1. oktober 2008.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: Jannerup Offset AIS
Ndr. Ringgade 74
4200 Slagelse
Tlf. 58 52 52 22
jannerup@jannerup.dk

Slægtsgårdsrejsen til Polen

Sommerens slægtsgårdsrejse til Polen var både landbrugsfagligt og kulturelt en meget indholdsrig tur, som var tilrettelagt af Niels Kirkegaard, Danbalt rejser.

Niels Kirkegaard var vores kyndige og omsorgsfulde guide på hele turen.

Det område af Polen, som vi besøgte, var det nordvestlige hjørne – det gamle hertugdømme Pommern. Et landområde, der indtil 1945 var en del af Tyskland.

Kong Valdemar den Store erobrede i 1162 Wolgast. Det var den første danske besiddelse på kontinentets Østersøkyst, og området forblev dansk til Christian den Fjerde tabte det i 1628. Danmarks sidste forbindelse med området var 1814-1815, for den 14. januar 1814 undertegnedes freden i Kiel. Danmark afstod Norge til Sveriges konge. I stedet fik Danmark Svensk-Pommern og Rügen, som året efter bortbyttedes til Preussen for hertugdømmet Lauenborg.

Turen tog sit udgangspunkt onsdag aften - den 2. juli - i København, hvor vi mødtes ved færgen til Swinoujscie, det der tidligere hed Swinemünde. Efter indkvartering i færgens kahytter, var der middag i restauranten.

Torsdag morgen fandt vi vores bus. Vores chauffør på turen hed Lech Gabowsky, og han gjorde sit bedste for at dagene skulle blive succesfulde. Ved bussen var også biolog og naturvejleder Krzysztof Grzegorsczy, der tog os med ud i Wolin Nationalpark. Først besøgte vi et intetsigende landbrug, men den efterfølgende tur gennem rørskovene gav indblik i et meget rigt dyre- og fugleliv.

Til aflastning for rejseleder Niels Kirkegaard, påtog Dorrit Røtting sig at være tolk, da Krzysztof talte engelsk.

Vi bemærkede i dette område, at hartkornet var tyndt og flyvehavren tæt. Der var mange forfaldne bygninger, men også meget nybyggeri.

Senere på dagen nåede vi til byen Darlowo, der var hovedstad i det gamle hertugdømme Pommern. Undervejs fortalte J. M. Riis om kong Erik af Pommern. Senere på turen bidrog Ole Nielsen, Orø med et indlæg om husdyrvelfærd, Carl Martin Christensen fortalte om sine jagtoplevelser i Polen og landets vilde dyr. Bent Olsen orienterede om Pommersk Fyr og skovdriften i Polen.

Efter middagen besøgte vi Mariakirken med kong Erik af Pommerns sarkofag. Vi fik et kik på den gamle hertugborg og fortsatte til slotshotel Bursztynowy Palac. Hotellet er indrettet i hovedbygningen til den gamle herregård Bernstein, der i generationer tilhørte slægten von Wolde.

Kartoffelavl var hovedindtægtskilden, og godsets læggekartofler var anerkendt i hele det tyske kejserrige.

Hovedbygningen var opført i årene 1899-1901, men i dette byggeri indgik en sidefløj fra den tidligere hovedbygning.

Den sovjetiske marskal Zukov havde sit hovedkvarter her. Efter 1945 blev det rekreations- og feriehus for medarbejderne på en lastvognsfabrik. Senere blev det skolehjem for en teknisk fagskole.

I begyndelsen af 1990'erne købte den nuværende ejer hovedbygning og park, genskabte det gamle interiører og indrettede hotel.

Nogle residerede i selve hovedbygningen og andre boede i et interessant hus i haven.

Fredagen indledtes med besøg på hingstestutteriet Bialy Bor. Her opstaldes 40 hingste, der alle er privatejede. De unge hingstene trænes i 100 dage, og godkendes de, så indgår de i avlen. Hoppe trænes i 60 dage.

Foruden de flotte heste så vi også en omfattende vognsamling.

Hele selskabet samlet i slotsgården til Den tyske Ridderordens hovedsæde Marienburg/Malbork.

Fra turen første stop i Wolin Nationalpark. Midt i billedet rejseleder Niels Kirkegaard og th. naturvejleder Krzysztof Grzegorsczy.

Turen fortsatte til det store danskejede landbrug Poldanor, hvor vi blev modtaget af vicedirektør Grzegorz Brodziak, der talte et meget formfuldendt dansk. Tilmed mestrede han også humoren.

Han fortalte, at efter murens fald, så den danske landmand Tom Axelgaard mulighederne for landbrug i Polen. I det nordvestlige Polen var der store statsgodser, der var dannet af de tyske godser, som var blevet forladt af deres ejere efter grænseændringen i 1945.

Tom Axelgaard valgte egnen, fordi der var tre store svinebrug med tilsammen 2200 søer. Arealet var på 3.500 ha. Både jord og bygninger blevet lejet af staten.

Området havde lav koncentration af svin, så derfor var risikoen for smitte minimal.

Tilmed var arbejdskraften tilstrækkelig

Nu er arealet på 15.000 ha, og der er 17.600 søer, nogle af grisene sælges til avl, mens resten fodres op til slagting. En polsk gris vejer 85 kg. slagtet..

Der er 541 ansatte, og selskabet har et uddannelsesprogram for de ansatte.

Svineproduktionen er efter danske SPF-regler. Men de polske grise har en lavere kødprocent og bliver større, fordi man i Polen ikke har tradition for at spise så magert kød, som vi gør i Danmark.

Selskabets landbrug omfatter 20 gårde.

Der avles 3.000 ha med majs, men al kornavl er til svinefoder, og Poldanor har egen fodermølle.

Vi blev vist rundt og så biogasanlægget.

Poldanor købte i 1999 et falleret svineslagteri, der nu drives under navnet Prime Food. Her slagtes 9.000 svin dagligt.

I 1994 var der 125 ansatte nu er der 540, heraf er 48 fra dengang de var statsansatte, men de har formået at omstille sig. Vi begyndte i kantinen, hvor vi fik dagens ret – nakkekam med kartofler, sovs og salat. Et udmærket måltid.

Kong Erik af Pommerens sarkofag i kirken i hans fødeby Darlowo.

Slagteridirektør Ove Jørgensen fortalte, og derefter var der smagsprøver på deres pålæg til hjemmemarkedet. Disse smagsprøver var også behagelige oplevelser.

Vi så derefter fodermøllen, hvor al svinefoderet produceres. Her fortalte lederen af fodermøllen, Niels Poulsen, hvordan man blandede de forskellige kornsorter, for at opnå det optimale udbytte af såvel avlen som foderet. Fodermøllen bruges også til tørring af raps.

Vi sluttede besøget på en gård med utallige svinehus, men da vi godt vidste, hvordan en so ser ud, blev det kun et hastigt kikk ind ad ruderne.

Vi forlod Poldanor, og var imponeret over det danske initiativ i Polen.

(Siden vores besøg har Poldanor modtaget en polsk pris for teknologi, men det er langt fra den første anerkendelse.)

Vi kørte til Gdansk, den gamle hanseby, hvor Anden Verdenskrig begyndte, og hvor Den frie fagforening "Solidaritet" satte det totalitære styre til vægs.

Hotellet lå lige ved den gamle bydel, og det gav mulighed for interessant udforskning af den historiske by efter et betydeligt aftensmåltid.

Lørdagen begyndte med en guidet tur i Gdansk. Vores dansktalende guide var blevet syg, men der kom en norsk-talende til erstatning, og hun var interessant at følges med. Gdansk blev hårdt medtaget under Anden Verdenskrig, men er nu genopbygget og fremtræder i fordums storhed.

Byturen sluttede på Solidaritetsmuseet.

Eftermiddagen bød på en tur til koncentrationslejren Stutthof. Her blev vi vist rundt, og efter dette besøg, havde vi fået nok af de to totalitære systemer – nazismen i Stutthof og kommunismen i Solidaritetsmuseet.

Søndagen samlede sig om besøget på Nordeuropas største borg Malbork. Anlagt i 1270'erne af den yngste af de tre store ridderordener fra korstogstiden, Den tyske Orden. Denne Ordens leder, højmasteren, besluttede i 1309 at flytte sin residens fra Venedig til Malbork, for at være på sikker grund, så det ikke overgik dem samme skæbne som Tempelherrerne i Paris, der blev forfulgt af den franske konge og senere opløst.

I 1457 var tiden godt og vel udløbet for de gamle ridderordener. Højmasteren flyttede til Wien og Malbork blev overladt til den polske konge. Ved delingen af Polen i 1772 blev Malbork en del af det tyske rige og fik sit gamle navn – Marienburg – tilbage. I kejsertiden var det et af kejserens residenser og i nazitiden blev det skole for Hitlerjugend. Ved russernes indrykning i Tyskland ødelagdes slottet, men er nu genopbygget. Enkelte dele i det indre mangler, bl. a. kirken, men det er så retableret at det er kommet på Unescos liste over umistelige kulturværdier.

Hele borgen fylder 21 ha. Vi fik en meget interessant rundvisning i hele borgen og sluttede besøget i kælderen, hvor der er indrettet restaurant.

Det blev bemærket, at her på borgen var betegnelsen for den sanitære installation, som vi kalder "en hemmelighed", - "en dansker"!

Turen fortsatte derefter til byen Torun. Torun eksisterede allerede i 700-tallet, men Den tyske Orden flyttede den til den nuværende plads i begyndelsen af 1200-tallet og byen blev en af Ordenens vigtigste handelsbyer. I 1254 gjorde befolkningen oprør med Ordenen og ridderborgen blev ødelagt. Torun har aldrig lidt overlast af krig, og derfor er der mange huse bevaret fra middelalderen. I 1600-tallet opførtes mange fornemme huse og hele den gamle bymur fra 1200-tallet er bevaret. Byen er på Unescos liste over verdens

På det danskejede og dynamiske landbrug – Poldanor – blev vi orienteret om driften og vist rundt af vicedirektør Grzegorz Brodziak.

kultur minder. Vi kom til Torun midt på eftermiddagen og blev anvist vores hotel i den historiske bydel. Nogle valgte at tage en sejltur på Wistafloden og nød synet af den historiske handelsby fra søsiden. Andre gik en tur i byen. Vi samledes til middag på hotellet, hvor der serveredes vildsvin. På grund af hotellets gode beliggenhed var der også mulighed for at se sig omkring i løbet af aftenen eller opsøge hyggelige lokaliteter, der serverede godt øl.

Mandag formiddag var der mulighed for en guidet bytur der sluttede på et museum for de lokale specialiteter: honningkager, ingefærkager og peberkager.

Først på eftermiddagen var det tid at forlade Torun, da vi skulle nå vores hotel ved Szczecin, det gamle Stettin. Den gamle Hanseby blev stærkt ødelagt under Anden Verdenskrig, og er kun delvist genopbygget i gammel stil.

Vores hotel var på den gamle tyske herregårds Matzdorf – nu Maciejewo. Hovedbygningen var fra 1889. Den tyske godsejerslægt havde tjent sin formue på skibsfart. I kommunisttiden var der landbrugsskole på gården, men siden 1982 har der været hotel i hovedbygningen.

I denne sommer har den polske højesteret afsagt dom i et spørgsmål om tyske ejeres ret til den ejendom, som de blev tvunget til at forlade efter grænseændringen i 1945. Højesteret har i første omgang taget stilling til konfiskeret ejendom i perioden 1960-80. Den polske højesteret har givet de fraflyttede tyske borgere medhold i, at de har ret til igen at få rådighed over de fraflyttede ejendomme.

Tirsdag bød på et meget interessant besøg i Natos hovedkvarter i Szczecin. Efter at Polen var blevet medlem af Nato i 1999 flyttedes hovedkvarteret fra Rendsburg til Szczecin.

*Restauranten, der serverede mad fra middelalderen, serverede suppen i et brød.
(Foto: Henning Mortensen.)*

Vi blev modtaget af oberst S. Bo Bojesen og oberstløjtnant Erik Michaelsen, der fortalte om stedet mangeartede opgaver.

Vi sluttede besøget i byen med en herlig frokost i den gamle bydel. Vi fik et polsk pålægsfad, hvor vi kunne nyde landets herlige pølser m. m.

Efter nogen kørsel var vi tilbage i Wolin Nationalpark. Vi kom til byen, der er bygget over vikingetidens Jomsborg, og så en moderne vikingeby. Et barmhjertigt regnvejr satte ind, og vi søgte ly i nogle af vikingehusene. Derved blev vi skånet for resten af en rundvisning.

Sidste ophold i Polen var en spændende restaurant i Nationalparken. En ung mand har bygget et træhus, hvor der i den ene ende er en stor grill.

Vor unge ven fra den første dag - naturvejleder Krzysztof Grzegorsczy - var mødt frem og lempede os gennem aftenens program.

Her fik vi først en herlig suppe, der serveredes i et stort brød. Derefter kom et stykke kød med noget tilbehør af kål og meget andet. Det havde dog fået så meget af sojaflassen at det mest af alt smagte som indmaden af en forårsrulle. Tredje ret var en sild røget over bøgeløv. Der serveredes vodka til de varme retter suppleret med mjød og øl. På bordet stod endvidere juice og vand.

Der var annonceret et underholdende indslag med en falkoner. Vi så en pige gå lidt rundt med en falk, men opvisning kan man ikke kalde det.

Nogle af os dannede hold og skulle gætte lokale dyrestemmer og derefter efterligne dem. Præmien til alle deltagere var en vodka.

Besøget sluttede med kaffe

Mætte, tilfredse og en oplevelse rigere forlod vi restauranten og Krzysztof.

Vi nåede færgen i Swinoujście. Efter vi havde fundet vore værelser samledes vi til fælles afslutning i restauranten. Der ventede en farverig dram og derefter kom kaffen og tre lækre polske kager.

Vel ankommet til København skiltes vore veje, og vi kan nu se tilbage på en meget indholdsrig tur, som Niels Kirkegaard fortjener megen tak for.

OGN.

*Fra byvandringen i den fredede by Torun.
(Foto: Henning Mortensen.)*

Hopballe Mølle

Hopballe mølle ca. 1905.

Hopballe Mølle ligger ved Grejsåen få kilometer fra Jelling. Her har været vandmølle i mere end 600 år. I Møllebogen, der blev udarbejdet på grundlag af Den store Hartkornsmatrikel af 1688, står Hopballe Mølle for 3½ td. hartkorn.

I begyndelsen af 1700-tallet var møllen og gården ejet af Henning Ulrich Nees, som efterfulgtes af Peder Pedersen Møller. I 1769 købtes ejendommen af Lars Kiilstrup, som i 1786 solgte til Niels Jørgensen Ustrup. Otte år senere overdrog han ejendommen til sønnen Mikkel Nielsen (1765-1820), som i 1807 blev gift med Maren Sørensdatter (1786-1850). I 1820 døde Mikkel Nielsen og enken giftede sig med Anders Christensen, der kom fra Alsted Mølle ved Tørring. Fra dem nedstammer den nuværende slægt på Hopballe Mølle.

På Jelling Kirkegård ses deres gravsted, der er tæt på de to Jellingsten.

På støbejernskorsene står:

”Mikkel Nielsen Møller
f i Ensted 1765
d i Hopbakke Mølle 1820”.

”Anders Christensen
f i Alsted Mølle 1781
d i Hopballe Mølle 1837”.

”Maren Sørensdatter
f i Kragelund 29. 3. 1786
d i Hopballe Mølle 29. 3. 1850.

Mikkel Nielsen

Anders Christensen.

Med den første levede hun i ægteskab i 13 år,

med den anden i 16 år.

Var derefter enke og levede med kierlig omhu for sine børn”.

Efter Maren Sørensdatters død i 1850 blev Hopballe Mølle og gård overtaget af sønnen Christen Andersen Christensen (1825-1878), der var gift med Caroline Dorthea Pedersen (1821-1894).

Efter Chresten Christensen død sad enken med ejendommen et år før hun overdrog den til sønnen Anders Carl Marius

Christensen (1851-1922). Han var gift med Karen Marie Mathilde Jørgensen (1856-1919).

Anders Christensen byggede i 1904 den nuværende hovedbygning og senere den store møllebygning i to etager til erstatning for en traditionel lav bindingsværksbygning.

På den tid var tilliggendet 84 tdr. land, hvoraf de 46½ var ager, 7 eng, 1½ mose, 23 skov, 1½ sø samt 4½ td. land til gårdsplads, have m. v.

Besætningen bestod i 1904 ad 15 køer, 8 stk. ungvæg og kalve samt 1 tyr. Der var 7 heste og 12 får. Årligt solgtes 60 slagtesvin.

Folkeholdet bestod af 1 fodermester, 3 møllersvende, 2 møllerelever, 2 karle til mølleriet, 2 karle til agerbruget, 2 piger og 2-3 daglejere. I høst og roer nogle mand ekstra.

I 1919 overtog sønnen Andreas Christensen (1882-1942) gården, der nu havde et tilliggende på 59 ha. Han var gift med Ingeborg Kastberg (1888-1942) fra Oddeund i Thy.

I deres tid ophørte mølleriet, og møllen blev ændret til elektricitetsværk, der forsynede et stort opland.

I en erindringsartikel - trykt i Landsbladet 1. februar 1972 - fortæller en tidligere kokkepige om livet på Hopballe Mølle i 1934:

”Det var et stort herskabeligt hjem. Foruden mølleriet var der landbrug og husdyrhold. Der var tre karle plus en ugift fodermester, og vi skulle være to tjenestepiger til at dele

Familien på Hopballe Mølle foran indgangen til gårdbutikken.

*Slægtsgården
Hopballe Mølle
ved Jelling er et
oplevelsessted med
gårdbutik, cafe og
selskabslokaler.*

arbejdet. Jeg var fæstet som kokkepige. Også dengang var der fem børn i huset, tre piger og to drenge, som var tvillinger og bare seks år – og et par livlige fyre at holde styr på. Det var sådan et godt hjem med mange gode traditioner. En af dem var, at posten hver dag fik et par skiver mad og en kop kaffe nede i køkkenregionerne hos mig. Jeg dominerede over et stort gammeldags køkken med hvidskurede borde og et kæmpestort komfur.

Der var også en tradition, at vi omkring højtiderne bagte brød i den store gammeldags ovn, først skulle der fyres og derpå rages ud og gøres klar, noget fru Ingeborgs mand og en af karlene påtog sig at gøre. Aftenen i forvejen blev dejen lagt, og tidligt den påfølgende morgen var der travlhed med at ælte og få sat brød på plader. Bagefter var der rugbrød, sigte- og franskrød i hobevis, formkager og småkager, så man skulle tro, der var brød til evige tider, men – der var ingen det med traditionerne, som spillede ind. Alle, som kom inden for døren, skulle have en smagsprøve, og det blev efterhånden til en del. Jeg prøvede at påtale det unødvendige store indhug, det gjorde, men da jeg næste gang fik fridag, havde jeg også fået et halvt rugbrød og et sigtebrød i bagagebæreren på cyklen til dem derhjemme.

Fru Ingeborg havde et godt tag på arbejdet, kunne arrangere en smuk fest for små penge. Trediverne var jo ikke gode tider for bønderne, men møllen malede, og gårdens landbrug kastede af sig det, som det lod sig gøre, og et tilhørende savværk hjalp med at holde hjulene i gang.

Nogen har fortalt mig, at den dag, de to tvillingedrenge blev født, græd deres far af lykke. Nu var arvefølgen sikret!

For mig at se var det en hel naturlig reaktion, om det forholdt sig sådan. Fru Ingeborg var for sit hjem det, som hjertet er for en krop. – Hun holdt af at komme ned i det store køkken og lave små sjove retter af forskellig slags. Fiskerester eller kød- og grønsagsrester blev lagt i et gratinfad og bagt i ovnen – og blev så til en rigtig himmerigsmundfuld at servere for familien.

Til det store folkehold skulle der andet og mere til. Det var faktisk en hyggelig stund, mens madaftalerne fandt sted. Måske lød der midt i det hele nogle hyggelige dunk i loftet og en rungende stemme lød ovenfra: Ingeborg! Som en hind, der tager flugten, var hun på vej op ad trapperne og fremme ved kontoret for at høre, hvad husherren havde på hjerte, måske drejede det sig kun om en kop te og en bid brød til en ventende kunde i møllen. Som enhver god kone kendte fru Ingeborg også sine pligter som værtinde her.”

Artiklen omtaler fem børn. Det er Gerda Mathilde (1914-1941), Karen Marie (1916-1992), Inger-Dorthe (1920), Anders (1928) og Jørgen (1928-1971).

Jørgen Kastberg Christensen overtog i 1966 Hopballe Mølle, der da havde et tilliggende på 185 tdr. land, heraf 65 ager og 110 skov. Han var gift med Mary, som han havde hentet i Canada. I 1967 begyndte de at have feriegæster.

Jørgen Kastberg Christensen døde i 1971, og enken førte gården videre indtil 1982, da sønnen Jon Brent Christensen overtog den. Han er gift med Helle Birgitte Christensen, der er grafisk designer.

De har børnene: Anne Louise, Jørgen, Frederikke og Christian.

Da Jon Brent Christensen overtog Hopballe Mølle i 1982 var der 115 ha foruden lidt skov. Nu er arealet det samme, men der er 86 ha skov, og jorden har siden 2006 været bortforpagtet.

På Hopballe Mølle har Jon Brent Christensen opbygget en stor kyllingeproduktion. I 2002 blev den omlagt til specialproduktion af velfærdskyllinger – en særlig majskylling der er større end almindelige slagtekyllinger.

Der var 180.000 kyllinger i hvert hold, og der producerede 7 hold om året. Nu er der 16.000 kyllinger i de fire haller og der produceres 5½ hold om året.

Den særlige Hopballekylling er blevet en stor succes, og den sælges bl. a. fra gårdens egen butik, der er indrettet i avlsgårdens sydlænge.

Gårdbutikken er indrettet sammen med en cafe. Fra cafeen kan man gå ud på en terrasse, hvor der er en betagende udsigt over mølledammen, æblehaven og grønsagshaven.

Cafeen tilbyder et særligt Hopballefad, med kylling tilberedt på fem forskellige måder. Disse variationer af kylling er en særdeles behagelig oplevelse.

Gårdbutikken sælger foruden Hopballekyllingen andre delikatesser og brugskunst, så det er et inspirerende sted at søge efter gaveideer.

Der er indrettet selskabslokale til 100 gæster, og cafeen leverer mad ud af huset.

Jon Brent Christensen vil skabe et oplevelsessted, og er i gang med at genskabe vandmøllens hjul og indrette møllehuset til conferencecenter.

Hopballe Mølle har adressen: Hopballevej 56, 7300 Jelling. Åbningstider findes på [HYPERLINK "http://www.hopballe.dk/"](http://www.hopballe.dk/) www.hopballe.dk eller oplyses på telefon 75 85 37 54.

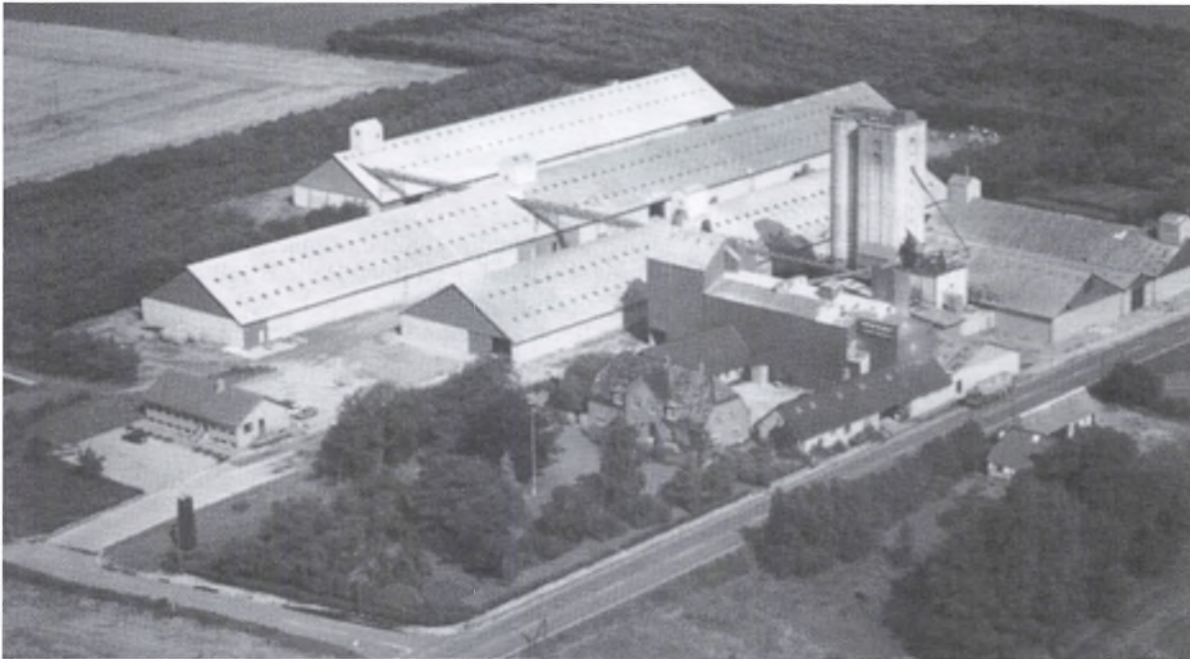
OGN

Inger-Dorthe Kastberg Høj Hansen og hendes mand pens. landdommer Poul Høj-Hansen i gårdbutikken. Inger-Dorthe er meget engageret i indsamling af oplysninger om sit hjem og sin slægt.

Emmelev Mølle

Emmelev Mølle
1977

Emmelev Mølle på Nordfyn er kendt som Danmarks eneste producent af biodiesel.

Mindre kendt er det, at Emmelev Mølle er en gammel virksomhed, der ejes og administreres af 5. og 6. generation.

Det hele begyndte i 1838, da møllebygger Adrian Johansen fra Nr. Nærrå blev opmærksom på Emmelev Banke. Det var lige stedet for en mølle, og kunne han købe det lille jordstykke med bygninger på banken, så vidste han, hvor der var en hollandsk mølle til salg.

Adrian Johansen var født i 1804 i Sdr. Nærrå, hvor forældrene havde et husmandsbrug. Den 20. maj 1838 blev han gift i Søndersø kirke med Maren Knudsdatter.

I H. Ellegaard Frederiksens bog "Emmelev Mølle i 150 år" berettes: "Maren og Adrian overtog 1. juli 1838 den lille jordlod på 2 skæpper 2 fjerdingkar og 2 ¼ album på Emmelev Banke. Sælgeren var selvejerhusmand Peder Knudsen, der tillige var både skrædder og hjulmand.

Et par måneder tidligere havde Adrian Johansen købt Ørritslev Mølle. Med i handlen fulgte en bevilling til at male gryn. Møllen var til salg, fordi den var for lille og skulle erstattes af en større."

Mølleriet var dengang et beskyttet erhverv, så ingen kunne oprette en ny mølle uden tilladelse. Adrian Johansen fik tilladelsen, dels fordi der manglede møllekapacitet på Nordfyn, dels fordi han var kendt af de andre møllere på egnen, som han havde arbejdet for som møllebygger.

Emmelev Mølle kom i gang, og da kornproduktionen i de næste mange år var stigende, fik møllen en stor kundekreds. Maren var et stort aktiv, for når møllegæsterne ventede på at få deres korn med hjem, så serverede hun både mad og drikke.

Mølleren solgte også malt til bøndernes ølbrygning, og Maren besørgede den nødvendige ølgær.

Adrian Johansen udviklede mølleriet, så han også kunne forsyne bagere og brændevinsbrændere med de nødvendige råvarer.

Indtil 1850 boede familien med møllersvend i det gamle stuehus. Dagligstuen blev også brugt som skænkestue for møllegæsterne. Da mølleriet gik godt, blev pladsen for lille så derfor opførtes et nyt stuehus – pænt uden at være prangende.

I ægteskabet var tre døtre. Den mellemste hed Birthe og hun blev forlovet med Nislevmøllerens søn, Claus Peter Julius Simonsen.

I 1868 afstod Adrian Johansen Emmelev Mølle til sin verdende svigersøn for 2.000 Rdl. samt en engangsafstågtsydelse på 750 Rdl., idet de gamle møllerfolk skulle have frit ophold så længe de levede.

Den 20. juni 1869 blev Birthe Adriansen og Peter Simonsen gift, og hverdagen på møllen fortsatte som hidtil, men mølleriet stod foran store forandringer.

Med lov af 1852 var der fra 1862 givet frihed for mølleri, så enhver kunne bygge en mølle. På gårdene opførtes vindmøller, så man selv kunne male korn til dyrefoder. Dermed forsvandt en betydelig del af møllernes grundlag.

På Emmelev Mølle klarede man sig godt. Her købte man nye jordtilliggende og indrettede nye stalde og lader. Man forbedrede mølleriet, så det blev muligt at producere det fine mel, og affaldsprodukterne, det næringsrige klid, blev brugt til foder til gårdens egne dyr.

I 1890 havde Adrians gamle hollandske mølle ikke længere kapacitet nok, så derfor valgte mølleren at bygge en dampmølle som supplement til den gamle vindmølle. Det var en fremtidsikret løsning, da en dampdrevet mølle gav uafhængighed af vind og vejr. Alternativet – en større hollandsk mølle – havde ikke løst kapacitetsproblemet.

Der blev bygget en ny lade og i 1900 købtes en gård på 46 tdr. land. De 21 tdr. land blev lagt til møllegården, mens sønnen Johan overtog gården med de resterende 25 tdr. land.

Dampmøllen blev en god indtægt, for når der manglede vind kom også omegnens møllere med korn.

I købstæderne blev der i slutningen af 1800-tallet oprettet store dampmøller, som i begyndelsen af 1900-tallet blev konkurrenter til møllerne på landet. De største købstadsmøller lå fortrinsvis i havnebyerne, og de var baseret på eksport af korn og kornprodukter. Da korneksporten ophørte i slutningen af 1800-tallet, efter det billige russiske og amerikanske korn havde udkonkurreret det danske, søgte købstædernes store møller at komme ind på det marked, som landsbymøllerne havde haft.

Udviklingen medførte også, at købmænd og brugsforeninger begyndte at handle med korn og foderstoffer.

Midt i denne kamp for overlevelse døde Peter Simonsen i 1905, 63 år gammel, og enken drev mølleriet videre til sønnen Simon overtog den i 1907.

Simon Simonsen var 36 år gammel, da han overtog hjemmet. Han besluttede at udskifte den gamle hollandske mølle med tidens mest moderne, en såkaldt keglevindmølle.

Den nye 40 fod høje mølle blev opført på den høje bygning ved siden af dampmøllen. Dampmøllen blev revet ned i 1919. Vindmøllen var i brug til 1961.

Den 23. maj 1910 giftede møller Simon Simonsen sig med den 20 årige Martha Andersen fra Egense Mark. Hun fik afskaffet serveringen for møllegæsterne. Driften blev lagt om, så når en kunde kom med korn fik han et tilsvarende kvantum med hjem, og dermed ikke længere hans eget korn. Mølleren anskaffede sig et hestekøretøj og ansatte en møllerkusk, som kunne hente kornet. Begge forandringer nedsatte ventetid og behovet for servering.

Simon Simonsen afskaffede toldekaret og indførte betaling for arbejdet. 50 øre for hver tønne.

Rationaliseringen af arbejdet på møllen frigav tid til andre opgaver. I 1910 opførte Simonsen en foderkagefabrik i Otterup. Den blev bygget ved siden af Otterup Station, og det betød, at råvarerne kunne leveres direkte fra jernbanen til produktionsstedet. Dengang blev slagtesvinene afleveret på stationen, så det vare nemt at tage foderblandingen med hjem.

Produktionen udvides så man også kunne lave foderblandinger på møllen.

Salget af foderblandinger gik godt indtil 1916, da importen af oliekager standsede p.g.a. krigen. Bygningerne i Otterup blev solgt.

Som helhed havde Emmelev Mølle en travl tid under Den første Verdenskrig. I 1919 blev den gamle dampmølle revet ned og erstattet med en petroleumsmotor. Den blev i 1927 udskiftet med en dieselmotor.

I 1911 havde man fået indlagt elektricitet, men vekselsstrømmen var svag og forsyningssikkerheden ringe, så man var nød til at have alternativer.

I 1923 byggede Simonsen en hel ny hovedbygning. Senere fik han opført ny lade samt heste-, ko- og svinestald.

Mellemkrigstiden var præget af solid fremgang med forarbejdning af rugmel og grutning af korn. Handlen med korn, foderstoffer og kunstgødning fik et opsving. Endnu var der ikke tale om nogen større egenproduktion. Varerne indkøbtes til videreforhandling hos de daværende store producenter eller importører.

Først efter Den anden Verdenskrig gik man ind i foderstofproduktionen.

Besættelsestiden med mangel på mange ting også på kul og olie medførte at keglemøllen på Emmelev Mølle gik dag og nat, når der var tilstrækkelig vind. Tiden var besværlig for mølleren. "Centralkontoret for indkøb af korn og foderstoffer", "Statens Brødkorn" og "Direktoratet for vareforsyning" gjorde deres til at det administrative arbejde blev en byrde for mølleren. Hertil kom kontrollanterne. De mange restriktioner og foranstaltninger var også en belastning i det daglige arbejde.

I 1941 overlod Martha og Simon Simonsen Emmelev Mølle til sønnen Peter Simonsen, der samme år var blevet gift med Esther Nicolaisen.

De gamle møllerfolk blev boende på møllen. Simon døde i 1953 og Martha i 1973. Begge blev de 83 år.

Landbrugets modernisering medførte at den traditionelle mølledrift ikke længere var rentabel. Hver gård havde sin egen kværn til formaling af korn til husdyrfoder. Derimod var der et behov for afsætning af de efterhånden store mængder korn, som blev produceret. Tilmed var der opstået et marked med foderstoffer og kunstgødning.

Allerede i 1952 indstillede Emmelev Mølle melproduktionen, og opførte lagerbygninger med korntørreri. Senere begyndte Emmelev Mølle egenproduktion af svine- og fjerkræfoder og senere kvægfoder.

Emmelev Mølles omstilling fra landsbymølle til industrivirksomhed var en realitet, da det nu var fremstillingen af foderblandinger, som var virksomhedens produkt. I 1969 blev virksomheden omdannet til et aktieselskab. Samtidig blev Peter Simonsens tre sønner: Helge, Bjarne og Arne Simonsen optaget som medejere af virksomheden.

Emmelev Mølle havde en god markedsandel op Nordfyn, men for på længere sigt at kunne skabe indtjening til de nødvendige investeringer blev det besluttet at etablere afdelinger andre steder på Fyn. I 1980 var Emmelev Mølle blevet en virksomhed med 6 afdelinger på Fyn og Langeland.

I begyndelsen af 1990'erne blev investeret i en oliepresse sektion som supplement til foderstofvirksomheden.

EU landbrugspolitikken var i 1992 blevet lagt om og braklægningsystemet indført - et system der skabte mulighed for nonfood produktion - eller som man ville sige i dag - energiproduktion. I den nordfynske virksomhed investerede man i rapsmølle med henblik på at forarbejde vegetabiliske olier som supplement til foderstof produktionen, og med en vision om at forarbejde danske rapsfrø til dieselolie. Da Emmelev solgte sin foderstofaktiviteten i år 2000, var vejen banet for at man i 2002 kunne producere den første danske biodiesel.

I 1946 blev 11 % af de danske landbrugsarealer benyttet til produktion af foder til (arbejds-)hestene. At producerer energi på de danske marker er ikke noget nyt fænomen, og med de stigende problemer med CO2 udledning fra ikke mindst

I dag er der 50 ansatte på møllen hvor der arbejdes i 5 holdsskift.

Rapsfrøene forarbejdes dels til rapskager og dels til biodiesel. Rapskagerne anvendes til foder, primært til kvæg, fjerkræ og fisk. Rapsolien videreforarbejdes til biodiesel

OGN

Fra Fynskredsens besøg på Emmelev Mølle. Direktør Bjarne Simonsen foran olieselskabets domicil. (Foto: Henning Hansen.)

1864 - et tidsbillede

*Af docent, dr. phil.
Erik Helmer Pedersen*

I min barndoms skole i Harritslev på Nordfyn brugte vi som hundredtusinder af andre landsbybørn før og efter os Nikolaj Nielsens klassiske "Danmarkshistorie. Fortalt for Børn". Det var midt i krigens tid, og vi modige, fædrelandssindede drenge følte den største afsky for de tyske besættere. Derfor fandt vi Nikolaj Nielsens tekst om "den anden sønderjyske Krig" alt for tam. Den burde have naglet tyskernes umættelige erobringlyst fast med syvtommersøm. Næsten 70 år senere har jeg genlæst den famøse tekst og jo, jeg huskede rigtigt. Formuleringen kunne være læst af en Hitler uden at fremkalde et frådende raserianfald. Jeg slår da tilbage til bogens titelblad. Den bærer stadig den gamle overskrift, men nedenunder kommer det nok så afgørende: "Ændret udgave ved E. Nielsen. 25. Oplag, 1935". Mine ældre søskende læste efter 22. oplag, 1930. Den har alene Nikolaj Nielsen som forfatter og bærer påskriften "Anbefalet af Undervisningsministeriet 1889". Jeg sammenholder derefter de to skildringer af 1864. Krigshandlingerne refereres stort set ens, men alle Nikolaj Nielsens hædrende ord om de danske soldaters heltedige kamp mod overmagten er konsekvent luget bort. En P. Munch kunne have godkendt skildringen, og det har han måske også gjort.

Det er ikke stedet her at skildre krigens gang i detaljer, men snarere at se på, hvorledes det danske bondesamfund gennemlevede disse for vort land og folk så prøvende tider. Dog må vi have fastlagt mønstret i krigens gang og førelse. Der var to hovedpersoner i dette drama, vel nok det største i vor historie. Den ene var politikeren og biskoppen D. G. Monrad, den anden overgeneralen Chr. de Meza. Monrad, den drivende kraft bag Junigrundloven, havde siden 1849 spillet en tilbagetrukket, men betydningsfuld rolle i dansk politik. Han ville principielt bevare den dansk-tyske helstat i dens tre dele: kongeriget Danmark og de to hertugdømmer Slesvig og Holsten plus Lauenburg, mens flertallet af hans kolleger ville knytte Slesvig tæt sammen med Danmark med Ejderen som grænse mod tyskheden. Holsten med dets tyske sprog og kultur, oven i købet medlem af det tyske forbund af 1815, opfattede dog snarere Slesvig som en tysksindet nabostat og kunne da påpege, at tysk var det officielle sprog helt op mod Nordslesvig. De tyskorienterede befolkningsdele i de to hertugdømmer, en bevægelse, som ofte benævnes som "slesvigholstenismen", og med dem det tyske forbund med Prøjsen og Østrig i spidsen kunne derfor ikke acceptere den danske Ejderpolitik, sådan som den blev kundgjort gennem en såkaldt "fællesforfatning" november 1863.

Under indtryk af det ydre pres søgte det officielle Danmark og nu med Monrad som regeringschef for en stund at vende tilbage til helstatspolitikken, men da folkestemningen

entydigt udpegede Ejderen som danskhedens naturlige sydgrænse, måtte Danmark med Monrad i spidsen forudse et væbnet opgør med den nok så aggressive tyskhed. Allerede juleaftensdag havde tyske tropper besat Holsten, og efter en måneds nervekrig gik Prøjsen og Østrig natten til 1. februar 1864 over Ejderen for at besætte Slesvig.

Her kommer omsider dramaets anden hovedperson, general de Meza ind på scenen. Han, en spøjs type af en højtstående officer at være, havde udmærket sig på fornemste vis under Treårskrigen 1848-50. Som hærens ledende skikkelse var han formand 1855-57 for den befæstningskommission, som afsluttede flere års forsvarspolitiske drøftelser. Ifølge dennes betænkning skulle man bruge danskhedens gamle sydvold Dannevirke som centrum for "hovedfrontforsvaret", og da de Meza julen 1863 blev overgeneral for den mobiliserede hær, forsøgte han i sidste øjeblik at få bygget de nødvendige kanonstillinger m.m. Barakker til mandskabet nåede dog ikke længere end til tegnebrættet. Bevillinger til forsvaret har aldrig haft høj prioritet i Danmark. Store fjendtlige styrker var i mellemtiden kommet tæt ind under volden, og da de Mezas forholdsordre gik ud på at holde hæren intakt, besluttede han efter et krigsråd at rømme Dannevirke om aftenen 5. februar. Lige siden har man diskuteret det fornuftige i denne disposition og ikke mindst det spørgsmål, om Monrad under sit besøg hos de Meza, oven i købet i selskab med den nye konge, Christian IX, mere eller mindre direkte havde accepteret beslutningen. General de Meza blev afskediget og døde kort efter, overbevist om at han var blevet offer for et justitsmord.

Alle med det mindste kendskab til Danmarkshistorien ved, hvordan det siden gik. Fjenden bemægtigede sig på kort tid hele den jyske halvø, og efter et delæggende bombardement stormede de skanserne ved Dybbøl 18. april. Et venligsindet England kaldte nu til fredskonference i London, men Danmark sprængte til sidst denne, da man ikke kunne acceptere en international voldgift om en deling af Slesvig i en større tysk del og en mindre dansk. Krigen genoptoges da, indtil Danmark søgte våbenhvile 20. juli, og 12. november måtte kongen underskrive fredstraktaten. Danmark måtte mod visse kompensationer afstå begge hertugdømmer samt "erstatningen" for Norge efter 1814, det lille hertugdømme Lauenburg.

I god tid havde man mobiliseret store dele af hæren, og i tusinder af danske hjem indebar det en smertefuld afsked med den bortdragne landssoldat. Hver enkelt familie håbede naturligvis på, at netop deres kære måtte vende uskadt tilbage, og de bevarede dagbøger og breve fra den tid fortæller den samme knugende historie om det følelsesmæssige pres, der i den anledning lå på begge parter. I alt for mange tilfælde kom der blot en upersonlig melding via sognefogden om, at netop deres søn eller broder var faldet eller lå hårdt såret på et lazaret. Rømningen af Dannevirke og stormen på Dybbøl fylder naturligvis meget i brevene til hjemmet. Dannevirkefolkene måtte overvinde træthed og sønmangel og stavre sig ud på sneglatte veje, mens kulden gik dem til marv og ben. Mange gik simpelthen og sov. En befalingsmand opdagede til sin forbavselse, at han indledte marchen foran de hestetrukne vogne, og da han vågnede rigtig op igen, så han hestene bagfra.

En rytterkorporal erfarede ved samme lejlighed, at hesten var hans bedste ven i nøden. Vel ankommet til natkvarteret

lagde hesten sig prompte ned og strakte sine trætte ben, og dernæst fulgte rytteren efter og fandt sig et varmt leje ovenpå dyret eller mellem dets ben. Hesten rejste sig ikke op, før dens herre var kommet sikkert på benene igen. Da vor rytter senere når til Kolding, synes heldet på ny at tilsmile ham. En ung, enlig kvinde inviterer på middag og sætter sig over i sofaen ved hans side og deler en halv flaske portvin med sin beredne gæst. Skal man tro ham, slipper han dog ud, inden hun får lindet for meget på de blanke uniformsknapper... Karl Larsens århundredgamle brevsamling "Under vor sidste Krig" (1897) er stadig god læsning, også fordi den dokumenterer, at det er svært at skelne mellem ven og fjende, når eksempelvis en gudstjeneste bliver afbrudt ved, at et tysk militærorkester svinger ind på pladsen til tonerne af "Den tapre Landsoldat" og derefter fortsætter med en salmemelodi, "medens de alle knælede med Hænderne for Øjnene og bad".

Meldingerne fra stormen på Dybbøl beretter den samme grufulde historie om den håbløse kamp mod en professionel slagtemaskine, hvad enten dens granatregn sprængte alt i stumper og stykker, eller den fornummet bag halmsække hoppede hen over alskens forhindringer for i næste øjeblik at lade de moderne bagladegeværer udspy en dødbringende salve mod de i enhver henseende ubeskyttede forsvarere.

Soldaterbrevene fortæller dog også en anden historie end død og lemlæstelse.

"Har I faaet Sæden i Jorden", vil en gårdmandssøn vide i begyndelsen af maj, hvor han selv ligger på sygehuset i Rudkøbing, fordi hans tornyster, heldigvis må man vel tilføje, har skaffet ham en slem byld på ryggen. Konen derhjemme kan berolige ham og tilføjer: "Kære Mand, vores Kreaturer ser meget godt ud. Jeg har jo en stor Kalv, som du vil blive glad ved, og vores Faar har faaet tre Lam...". En fynsk husmandssøn ynkes senere over den skændige behandling, der er blevet "disse stakkels Jyllandere" til del under den tysk-østrigske besættelse, og fra sin post i Vendsyssel ser han frem mod den glædens dag, hvor "jeg kan komme til at beskue dig, min højtelskende Ven og leve hos dig for bestandig...". De mange kærlige breve, han i månedsvis har fået fra sin lidt ældre kone, har givetvis forødet det barske liv i felten.

Bag fronten, hvor den nu end befandt sig, gik livet stiltfærdigt videre. Den patriotiske følelse bevilgede nok den dårligst stillede i landsbyen lidt flere goder end ellers, men indkaldelserne gjorde et slemt indhug i arbejdsstyrken, hvortil kom attraktionen fra jernbanebyggeriets noget højere lønninger. Folkemanglen satte skub i en begyndende mekanisering på de lidt større bedrifter; såmaskiner afløste sædemanden, og tærskemaskinen erstattede plejlen. Høstmaskinen var introduceret, men var fortsat for dyr. Kornpriserne viste faldende tendens, men så fodrede man større partier op. Kohold og svineproduktion tegnede fremtiden. Grovfoderet kunne suppleres godt gennem roedyrkning, også kaldet "skotsk agerbrug". Skotland var for mange unge fra større gårde selve lærestedet i 1860'erne. Med den tyskfødte Edw. Tesdorpf, Orupgård og andre meningsdannere i spidsen orienterede man sig i det hele taget vestover. Og da briterne efterspurgte flæsk i form af bacon, burde man producere det selv på moderne slagterier i stedet for at sende fedesvinene sydover via geschäftige opkøbere fra Kiel eller Hamburg. Det krævede blot, at man byttede landsvinet ud med forældede engelske racer, først og fremmest Berkshire. Ugeskrift for Landmænd videregav en rapport fra Højerkannten juli 1864, hvor man i stærke toner beklagede sig over, at eksporten af får til det givtige engelske marked nu var gået rent i stå, "og aaben er kun Veien til Hamburg".

Husdyrbrugets fremvækst kunne især spores på de mindre bondebrug, men husmoderens mejerifaglige kvalifikationer

levede ikke op til de kvalitetskrav, man måtte stille til eksportsmørret. Flere steder forsøgt med fællesmejerier, sådan som det på foreningsbasis praktiseredes i osteproducerende lande som Schweiz og Frankrig, men leverandørerne snød ofte mejeristen og dermed sig selv ved at spæde sødmælken op med vand.

Dansk landbrug var på fremmarch fra 1860'ernes begyndelse, ingen tvivl om den sag. Krigen i 1864, dens byrder og menneskelige omkostninger ufortalt, var i forhold til landbrugets prosaiske hverdag nærmest for en parentes at regne. Trods en regnfuld august-september overtraf høsten 1864 alle forventninger, og et mildt efterårsvejr tillod markarbejdet at fortsætte hen mod jul. En slem maj-junitørke 1865 skabte lidt bekymring, men bremsede ikke for en fremgang, hvor landbrugseksporten 1865-66 satte rekord, og hvor mange spurgte, om ikke ejendomspriserne fortsatte himmelflugt en dag ville standse. Det gjorde de ikke de første 15-20 år eller mere.

Betød krigen i 1864 et nederlag for Danmark? Som tosproget helstat tabte vi stort, 2/5 af vort areal, men inden da havde en magtfuld, ja militant tyskhed rykket sine grænsepæle langt op i Slesvig. Kongerigets landmænd havde i årtier konkurreret hårdt med deres kolleger fra de to hertugdømmer, men takket være en fordobling af kongerigets landbrugsproduktion over 20-30 år var man efterhånden kommet på højde med konkurrenterne, ja havde endog overfløjet dem på flere punkter. Og ikke så snart som freden var underskrevet, genoptog man forretningsforbindelserne. I april 1865 åbnedes efter Edw. Tesdorpf's ihærdige forarbejde en fast skibsrute mellem København og Leith i Skotland, og fra Lolland rapporteredes om de gode priser, man havde opnået på at sende fedesvin med den nye dampskibsforbindelse til Kiel.

Hvad udad tabes, skal indad vindes. Med rette eller urette er denne lidt fri gengivelse af H. P. Holst's patriotiske sentens fra 1872 blevet tillagt hedeopdyrkingens største navn, Enrico Dalgas, som i øvrigt gjorde krigen i 1864 med, så at sige skridt for skridt. Dermed var skabt et motto for den indre genrejsning, som vitterlig fandt sted i Danmark efter 1864. Hertil ville en datidig landmand nok have bemærket, at man rigtignok havde været i gang længe før 1864 med at gøre landet større indadtil. Udviklingen tog måske større fart efter den skæbnesvangre dato, men fundamentet var lagt forinden. På alle niveauer fandt da en storstilet landvinding sted, og udviklingen fortsatte støt århundredet ud og mere til. Da Nordslesvig efter mange års trældom under prøjsisk åg vendte tilbage til Danmark, måtte man sande, at landbrugsudviklingen var gået langt stærkere nord for Kongeåen end syd for denne, hvor forældet tysk landbrugspraksis havde sat sine spor. Den berømte tyske landbrugsøkonom Friedrich Aereboe (1865-1942) blev aldrig træt af at lovprise den danske landbrugs omlægning til husdyrbrug; efter hans opfattelse burde tysk landbrug dér have taget ved lære for at undgå de sviende tab på den agrare front. Til gengæld havde de kongerigske danskere pålagt sig selv det åg altid at opfatte 1864 som nederlagets bitre stund. Venstreradikalismen i dansk politik har ligefrem gjort det til et fast og efterhånden noget frønnet forankringspunkt. Vi overlevede og lidt til.

Tobaksnydelse

Tidligere informationschef ved Skandinavisk Tobakskompagni Niels Gustav Bardenfledt forklarer i al korthed tobakskens kulturhistorie således: "Desværre ved vi ikke nøjagtigt, hvornår tobakken kom til Danmark, og vi ved heller ikke, om danskerne måske først lærte planten at kende som lægeurt.

Efter alt at dømme er de to anvendelsesområder dukket op herhjemme nogenlunde samtidig engang omkring år 1600 - og det er sikkert sket i Helsingør, hvor alle skibe med ærinde til Øresundskysten eller Østersøområdet måtte ankre op for at betale Øresundstold til den danske konge.

Måske har borgerne i Helsingør også været de første danskere, der begyndte "at drikke tobak", som man kaldte den nye eksotiske nydelse. Formodningen underbygges af, at vi netop i Helsingør finder den første skriftlige omtale af fænomenet i en dødsboopgørelse fra 1606, hvor der opregnes 12 tobakspiber til en værdi af ½ mark.

Det var piberygning, der hurtigst slog an - og datidens tobakspiber var kridtpibe; lidt misvisende betegnelse, da piberne altid var fremstillet af hvidbrændt ler. I slutningen af 1600-tallet kom snustobak og skrå på mode i de toneangivende kredse og var op gennem 1700-tallet udbredt i alle samfundslag.

Cigarer fik først deres gennembrud under Napoleonskrigene, da cigarrygende spanske lejesoldater drog gennem Europa. I Danmark blev det første privilegium til cigarfabrikation udstedt i 1813.

Spaniolerne var også de første europæere, der røg cigaretter. Fra Spanien bredte "papircigarene" sig langs Middelhavet til Tyrkiet og Rusland, og under Krimkrigen (1853-1856) lærte de engelske og franske soldater at ryge cigaretter af deres russiske og tyrkiske våbenfæller. I Danmark begyndte den første cigaretfabrik i Vimmelskaftet i København i 1878."

Med vor tids rygepolitik bliver tobaksnydelsen omfattet af svenske "snuser" og tobakskonfekt.

Viceadmiralinde Emma Gad, der i 1918 udsendte sin lærebog i takt og tone for de nyrige, fandt det upassende at ryge i spisestuen, men selvfølgelig samlede herreterne efter middagen i herreværelset til cigar og damerne i fruens stue til cerut eller cigaret.

Hun skrev: "Den stadig om sig gribende Nydelse af Tobak gør sig selvfølgelig ikke mindst gældende i Selskabslivet, og ved et større Selskab er Luften ofte tyk og blå af røg, saa snart maaltidet er sluttet. Hvor hensynet til en eller flere bedagede Damer ikke gør sig gældende, ryges der i alle Stuer.

Damer må nødig træde hindrende i Vejen for Rygning. Naar de har ondt ved at taale den, maa de blive hjemme.

Man kan ikke i Selskab ryge medbragte egne cigarer, med mindre man af sundhedshensyn beder om tilladelse dertil.

Kun i en mere fortrolig Kreds bydes der cigaretter ved Middagsbordet mellem retterne. Ved bortgangen tænder man den dertil beregnede Cigar".

Postmesteren sad i sin lænestol og nød en god cigar og siger til sin gæst, en god cigar fordærves, hvis den får lov til at gå ud. Hvertil hustruen bemærkede: Det gør en ægtemand også!

OGN

Jens og Anna Jensens Fond

Dansk Slægtsgårdsforening administrerer Jens og Anna Jensens Fond, der uddeler rejselegater til unge, der vil uddanne sig i teoretisk eller praktisk landbrug i udlandet.

Legatportioner på 5.000 og 10.000 kr. uddeles til ansøgere, der for at komme i betragtning, er i udlandet mindst 6 eller 8 måneder.

Ansøgning sendes til:

Carl Martin Christensen,
Kåregård,
Badstrupvej 39,
5485 Skamby.

Nyt fra kredsene

Nordsjællandskredsen

Kredsen indbyder til udflugt søndag den 7. september 2008, hvor vi skal se landbrug med malkekøer og vikingeskibe.

Kl. 13.00 mødes vi hos Lis og Søren Jensen Brandbjerggård, Skuldelevvej 50, 4050 Skibby. De har en besætning på 200 køer og leverer al deres mælk "direkte" til Irma.

Kl. 14.30 drikker vi kaffe på Sønderby kro, derefter går turen mod Roskilde.

Kl. 16.00 besøger vi Vikingskibsmuseet i Roskilde, hvor vi får en rundvisning på ca. 1 time.

Kl. 17.00 kører vi til hotel Søfryd i Jyllinge, hvor vi spiser middag ca. kl. 17.30.

Turen koster 360 kr., tilmelding senest 30. august til Jens Brogaard Jensen tlf. 47 52 99 18 eller 47 52 90 69

Familie venner og bekendte er naturligvis også velkommen

Jens Brogaard Jensen

Ribekredsen

Aftenudflugt den 11. juni til Ribe var interessant og havde samlet et halvt hundrede medlemmer.

Vi fik forevist virksomheden "Dansk Træindustri", der forarbejder rå træ (tørring og opskæring) til videre forarbejdning i andre virksomheder foruden træpiller og -paller. Virksomheden, der har 120 ansatte, arbejder i døgn drift.

Efter virksomhedsbesøget drak vi kaffe på restaurant "Sælhunden". Her kom tidligere lærer Børge Wulff Lorentsen, og fortalte om Ribe. Den planlagte byvandring blev aflyst, da det regnede voldsomt, men Wulff Lorentzen udvidede sit foredrag om Ribe.

Udvalget

Vendsysselkredsen

Den 9. juli var kredsen på besøg på Hirtshals Andelsmejeri, de fremmødte fik set et nyt og velfungerende mejeri, som er udvidet flere gange i de sidste 10 år, den sidste udvidelse blev indviet den 5. januar 2008 af Hirtshals pigen, Justitsminister Lene Espersen.

Efter en god rundvisning, var mejeriet vært ved forskellige smagsprøver. Efterfølgende var der generalforsamling, og mejeriet var vært ved aftenkaffen.

Ved den efterfølgende konstituering valgtes; Niels Ole Volhøj, Tornby til

ny formand. Bestyrelsen består nu af, foruden formanden, Poul Olesen, Høgsted, Johanne Marie Poulsen, Understed, Anne Birgitte Bruun, Hørby og Poul Erik Jensen, Sdr. Harritslev.

Niels Ole Volhøj

Vejlekredsen

Vejlekredsen afholdte sommerudflugt den 17. juni. Her mødte 45 medlemmer hos Else og L. Chr. Laursen, Give, hvor vi nød den medbragte kaffe i deres dejlige have. Vejret var lige til pas til formålet. Laurits Christian fortalte om gårdens historie og landbrugets drift. Avlsbygningerne er tømt for dyr og er lavet om til forskellige udlejningsformål.

Turen gik herefter til Brande, hvor vi besøgte Axel Månsson og dennes store frilandsgartneri.

Gartneriet har specialiseret sig i frisk salat. De leverer blandt andet 80 % af icebergssalat til de danske supermarkeder. Endvidere har gartneriet en stor løgproduktion, heraf en del økologisk.

I sæsonen har Månsson ca. 150 medarbejdere ansat i gartneriet, hvoraf mange af dem er østeuropæer. Et meget interessant besøg.

Dagen sluttede i den gamle brugs i Givskud. Her har Birgit Therkildsen indrettet "Spisestedet". Hun har plads til ca. 50 personer til selskaber. Her fik vi dejlig mad til meget rimelige priser. Alt i alt en særdeles vellykket dag.

Næste møde er vores generalforsamling, tirsdag den 28. oktober 2008, kl. 19.00. Mødet er henlagt til Kolding Herreds Landbrugsforening. Her vil formanden Asger Christensen fortælle om sit landbrug.

Steffen Buch Juul

Midtjysk kreds

Lørdag den 21. juni besøgte vi Kauergaard Avlscenter ved Thorning hos Dorrit og Jørgen Salhøj Rask.

Der er 600 søer på Kauergaard til opfodning og der dyrkes 260 ha. For nyligt er Jørgen Rask blevet omtalt i Jyllands Posten for et staldbyggeri med en æstetisk udseende. Ægteparret har desuden bygget ny bolig, der i stil bryder med tidligere kendt stuehusbyggeri.

Vi samledes foran det nye stuehus, og efter velkomsten hørte vi om byggeriet af nyt stuehus og nye stalde samt om avlsarbejdet. Vi så os om i stuehus, kom gennem maskinhuset til familiens hestestald, der er indrettet i en ældre

bygning, men som var fornemt indrettet. Derefter kørte vi til gård 2, hvor der også er et nyopført staldkompleks samt kapacitet til kornopbevaring.

Aftenen sluttede på Blicheregnens Museum i Torning, hvor der serveredes kaffe og derefter afholdte generalforsamling. Niels Jensen og Jens Skytte var på valg og genvalgte.

Aftenen sluttede med en frisk debat om landbrugets fremtid. Det var Jørgen Rask som lagde op til debatten. Han er både landmand og politiker, idet han er medlem af Silkeborg Byråd for Venstre.

Inden vi forlod museet, var der mulighed for at se sig om i udstillingen, ikke mindst fordi der er en særudstilling med gårdmalerier fra egnen.

Kreds besøgte den 9. oktober 2008 kl. 19 Dragsbæk Maltfabrik, Oddesundvej 42, 7700 Thisted, der i 2006 blev overtaget af Fuglsang Maltfabrik, som herved blev en af de største aktører på det danske maltmarked. Bryggeriet S.C. Fuglsang blev etableret i 1865 i Haderslev, og er et af Danmarks ældste bryggerier under ledelse af familiens 5. generation. I 1879 var bryggeriet så vel etableret, at man besluttede at bygge eget malteri. Maltfabrikken eksporterer ca. 75 % af produktionen, som er på 50.000 tons årligt.

Direktør Kristian Fuglsang vil være til stede under besøget, og rundvisning og diskussion vil tage ca. 1½ time.

Efter besøget serveres der kaffe og brød på Restaurant Bryggen, Sydhavnsvej 9, 7700 Thisted.

Ejgil Overby

Bornholmskredsen

Tirsdag den 17. juni havde vi udflugt til Vingården Lille Gadegård, det blev en dejlig aften med fint vejr.

Der blev først vist rundt i vinmarken af "vinbonden" Jesper Poulsen, der er en livlig fortæller. Vi fik en gennemgang af arbejdet med vinplanterne, som kræver stor omsorg.

Jesper Poulsen begyndte for nogle år siden med at dyrke vin, og det har været en succes. Det er ikke hvert år det giver lige meget, men i år med meget sol er det bedste, tørke betyder ikke noget for planterne har meget dybe rydder, en regnfuld sommer er ikke godt. Hans værste fjender er trækfugle om efteråret.

Jesper sælger kun vin til lokale butikker. Om sommeren bliver der arrangeret grillaftener, hvor der først er rundvisning og hvor man senere kan nyde vinen og grillmaden.

Før kaffen fik vi smagt på vinen, som vi godt kan anbefale.

På generalforsamlingen var der genvalg af Carsten Jørgensen, Henrik Tolstrup og Inger Jacobsen.

Mogens Frigaard

Fynskredsen

Den 24. juni mødte 95 medlemmer frem ved Gyldensteen Slot, hvor kammerherre Frants lensgreve Bernstoff-Gyldensteen modtog os. Han fortalte om herregårdens historie og om hans slægt, der har været på Gyldensteen siden 1719. Vi gik en tur rundt om hovedbygningen, der er et prægtigt renæssancehus fra 1640, undervejs hørte vi om husets indretning og istandsættelse.

Der hører 1900 ha til Gyldensteen Gods, heraf er de 1200 ha agerjord. Godset har specialiseret sig i frilandsgartneri, hvor der er 220 ha med spiseløg. Løgene leveres færdigpakket til Dansk Supermarked og Rema. Der er yderligere 80 ha med bl. a. kartofler og knoldselleri. Forbrugeren vil vide, hvorfra deres fødevarer kommer. Fødevarernes historie har fået betydning.

Godset har anlagt en 70 ha stor golfbane nær Bogense, og her vil man udvide med ferieboliger.

Lensgreven er en levende fortæller med sine meningers mod. I 8 år har han været borgmester i Bogense Kommune, men stoppede ved forrige kommunevalg. Bl. a. sagde han, at indtil for et år siden var det nærmest landsskadelig virksomhed at dyrke fødevarer. Nu er fødevarer ved at blive en mangelvare, og så er situationen helt anderledes.

Efter orienteringen kørte vi gennem markerne til diget, hvor lensgreven fortalte om opdyrkningen af de 400 ha inddæmmede eng, som i 1962 blev høstet før første gang.

Kl. 12. ventede frokosten på Gyldensteen, hvor Gyldensteen golfklub havde arrangeret frokost i lensgrevens hangar. En lækker buffet, der forklarer, hvorfor så mange dyrker denne sport.

Efter frokosten besøgte vi Emmelev Mølle. Direktør Bjarne Simonsen, der er 5. generation på møllen, fortalte om sin moderne industrivirksomhed, hvor der produceres biodiesel.

(Se omtalen side 8).

Derefter besøgte vi Glavendruplunden. Her fortalte Carl Martin Christensen om den gamle skibssætning, runestenen med Danmarks længste runeindskrift og de nyere mindesten.

Dagen slutter med kaffe og hjemmebagt kage hos Kate og Carl Martin Christensen på Kåregård. En hyggelig afslutning på en meget indholdsrig dag.

Kredsen indbyder til **teateraften** tirsdag den 10. februar 2009 i Odense Koncerthus.

Vi mødes kl. 17,00 og indleder aftenen med spisning i Radisson SAS H C Andersen hotel, Claus Bergs Gade 7. Der serveres en 2 retters menu.

Kl. 19.30 går tæppet for Donizittis herlige opera *Elskovsdrikken*, en løssluppen og ægte italiensk komedie.

Der er reserveret 50 billetter, som vi har på hånden til den 20. oktober

Pris: Middag og billet: 525 kr.

Tilmelding senest den 6. oktober til Mogens Andresen på tlf.: 65 95 80 22 eller Karen Jacobsen 64 71 23 60.

Parkering ved Koncerthuset.

Betaling senest den 13. oktober til Hans Juul Holmegaard, Rynkebygade 64, 5350 Rynkeby enten på check eller overføres til konto: 0745-7650517436. (Husk afsender!)

Mogens Andersen.

Århuskredsen

Tirsdag, den 28. oktober 2008 afholdes efterårs mødet med generalforsamling.

Vi samles kl. 19.00 i "Den gamle Stald" Landbrugsmuseet, Gl. Estrup, Randersvej 4, Auning.

Først vil Slægtsgårdsforeningens landsformand Peder Mouritsen fortælle om nogle af sine tanker og aktiviteter. Derefter afholdes ordinær generalforsamling.

Sommermødet den 17. juni blev en dejlig aften, hvor vi besøgte dele af Mols Bjerge.

Kristian R. Foged havde planlagt en interessant rute, og han er en fremragende fortæller.

Vi besteg "Stabelhøjene", og vi så bl. a. "Trolldul", der er et af flere dødishuller. Særpræget natur.

Vi kørte gennem "Toggerbo", der er kendt som bosted fra jernalderen, og "Skovbjerg", der er bevokset af gammel egeskov udviklet af det oprindelige egekrat.

Der var små langhårede kreaturer af racen Colloway, der er indført fra Skotland. Der var geder, får og islandske heste samt skovkvæg, der er en krydsning af 11 forskellige racer. Alle de nævnte dyr bruges til naturpleje.

Vi tog vor medbragte forfriskning ved Miljøministeriets ejendom "Øvre Strandkær", der er et forskningscenter, og herfra styres skovdistriktet. Her er der en interessant udstilling.

Henry Slemming takkede for gaven ved sin 75-årsdag, og fortalte om en viking han havde mødt på Bavnehøj Mølle i Grenå. Vikingen havde svinget sin store økse ved hjælp af centrifugalkraften. Desuden skænktes til os alle et glas af den danske mjød "Vikingeblood".

Heraf styrket sang vi alle 10 vers af Jeppe Aakjærs "Her dukker af disen min fædrene jord" og "Danmark nu blunder den lyse nat".

Vi sluttede aftenen med at bese skovkvægets stalde.

Anne Lis Ladefoged.

Sjælland Syd

Næste arrangement bliver højskoledagen lørdag den 1. november. I år besøger vi Brøderup Ungdomsskole i Brøderup ved Tappernøje.

Og så har kredsens medlemmer igen været på udflugt.

Denne gang gik turen til Møn. Vi begyndte på Museumsgården i Keldbylille, hvor de mange deltagere blev delt op i 4 grupper. Grupperne blev vist rundt af meget engagerede frivillige museumsmedhjælpere. Undervejs kunne man se de arbejdende værksteder, hvor der bl. a. blev fremstillet sennep, smør, pileflet og kniplinger.

Vores medbragte eftermiddagskaffe blev drukket i haven i flot solskinsvej.

Derefter kørte vi til Bent Skovgaard Jensen, som meget levende fortalte om gården, den daglige drift og fremtidsplanerne, der bl. a. indbefatter en ny og større kostald. Det var meget interessant at se de to malkebotter i drift.

Turen blev afsluttet hos Ester og Niels Aage Nielsen, hvor den medbragte aftensmad blev spist og værtsparret serverede aftenkaffen.

En rigtig god tur.

Dorrit Røtting

Det sydlige Sønderjylland

Den 19. juni afholdes aftenudflugt med generalforsamling. Vi besøgte Gitte og Jens Lyckou Petersen, Lychousminde ved Kisbæk. De købte gården i 1984, dengang hørte der 37 ha til og der var 55 malkekøer. Nu ejer Jens Lychou 150 ha og driften omfatter 190 ha. Der er 260 malkekøer, 250 kvier og 550 kalve, der sælges som Dansk Kalv.

Det store antal kvier skyldes, at Jens Lychou har planer om at fordoble besætningen. Derfor bruger han kønssorteret sæd, så der fødes 90 % kviekalve.

Besætningen er en ren besætning af Dansk Holstens race, og der sælges tyre til landboforeninger og private avlere.

8 dyr af den fine besætning udstilles på Ungskuet.

Efter gårdbesøget samledes vi på Øster Højst Kro, hvor Dansk Slægtsgårdsfor- enings landsformand Peder Mouritsen fortalte om sit landbrug og sit organisato- riske arbejde, og ikke mindst om arbejdet i Etisk Råd.

Det var blevet tid til kaffen, og derefter afholdtes generalforsamling. Der var genvalg til Jens Kristian Michelsen og Anker Olsen.

Chr. A. Krogh.

Vestsjællands- kredsen

Torsdag den 25. september 2008 arrange- res efterårsudflugt til Fuglebjergene. Kl. 13.00 mødes vi ved Fuglebjerg Kro. Vi samles i så få biler som muligt og kører til Castrup Dyrehave, hvor fhv. sparekassedirektør Preben V. Andersen fortæller om den forsvundne landsby Borup.

Så kører tilbage til Fuglebjerg Kro, hvor kaffen venter, og fortsætter derfra i egne biler til Førslev kirke. Dagen slutter med besøg på Førslevgård, hvor godsejer, kammerherre Nicolaj de Neergaard tager imod og viser og rundt i den smukke hovedbygning – et meget interessant barokanlæg fra 1728. Slægten de Neer- gaard har ejet Førslevgård siden 1803.

Pris pr. person for kaffe m.v.: 80 kr.

Tilmelding senest den 18. september til Ole G. Nielsen tlf.: 58 58 40 16 eller olegn@mail.tele.dk

Christina von Arnold fortæller om Jordberga.

Sommerudflugten den 17. juni til Skåne, havde samlet fuld bus. Vi kørte forbi Fotevig og hørte om slaget i 1034. Kom til Falsterbo, så sognekirken og kik- kede over på ruinen af borgen. Begge dele minder om sildeæventyrets tid. Vi fortsatte mod Trelleborg, nød den med- bragte frokost, og fortsatte til herregår- den Jordberga, hvor godsejer Christina von Arnold tog imod og viste rund i haven og hovedbygningen. Vi fortsatte til den gamle sædegård Snårestad, der nu hedder Charlottenlund, her viste godsejer Lachmann rundt i den helt unike hoved- bygning.

Jordberga ligner i sit ydre Fredensborg Slot og Charlottenlund gør det i sit indre med en central kuppelsal. Turen slutter med middag på Dalby Gæstgivergård.

Vagn Juel Jørgensen

Nye medlemmer

Gårdejere
Sanne og Tommy Westh Pedersen
"Kirkelunde"
Skolevej 7, Nyker
3700 Rønne

Gårdejere
Jette og Flemming Jensen
"Bjerregård"
Sdr. Landevej 77
3720 Åkirkeby

Gårdejer
Jesper Poulsen
"Lille Gadegård"
Søndre Landevej 63, Pedersker
3720 Åkirkeby

Gårdejere
Bettina og Jacob Brandt Hansen
"Slettegård"
Slettegårdsvej 2
3730 Neksø

Gårdejere
Janni og Jim Jensen-Maar
"Helletsgård"
Klinteby Kirkevej 2, Ibsker
3730 Neksø

Gårdejere
Ulla og Niels Kjølner
"Jessegård"
Ølenevej 26
3751 Østermarie

Gårdejere
Christina og Anders Lassen
"Gammelvældegård"
Gammelvældevej 44, Østerlars
3760 Gudhjem

Gårdejere
Susanne og Ole Poulsen
"Aspegård"
Åsedamsvej 3, Østerlars
3760 Gudhjem

Gårdejere
Bitten Poss og Steen Skovgaard
"Sandegård"
Gammelvældsvej 33, Østerlars
3760 Gudhjem

Gårdejer
Poul Kofoed Mortensen
"Risenholm"
Risenholmvej 14, Østerlars
3760 Gudhjem

Gårdejere
Gunver og Poul Rasmussen
"Holsegård"
Brommevej 29
Østerlars 3760 Gudhjem

Kirsten Weidinger
Bytorvet 7
4340 Tølløse

Gårdejere
Christina og Palle Birk Nielsen
"Febjerggården"
Lerchenfeldtvej 231, Illerup
4400 Kalundborg

Villy Jensen
Kirkevej 3
4532 Gislinge

Gerda Frandsen
Stenholmvej 7, Brandelev
4700 Næstved

Gårdejer
Henrik Nordgaard Hansen
"Nordgård"
Stationsvej 11, Brandelev
4700 Næstved

Gårdejer Margit Clausen
"Østgård"
Horsebækvej 109
5440 Otterup

Gårdejere
Solveig og Torben Chr. Larsen
"Krogsbøllegård"
Krogsbølle Bygade 43
5440 Otterup

Hans Peter Jørgensen
Tanderupvej 91
5592 Ejby

Gårdejere
Dorthe og Asger Krogsgaard
"Mogensgård"
Søndervig Landevej 9, Holmsland
6950 Ringkøbing

Proprietærere
Ellen og Aksel Jensen
"Hygum Skovgård"
Tørringvej 14, Hygum
7300 Jelling

Gårdejere
Grete og Aage Nicolajsen
"Kejsergården"
Kejsergårdsvej 2
8500 Grenå

Gårdejere
Birthe og Niels Ove Andersen
"Askhøj"
Askhøjvej 19, Lyngby
8570 Trudstrup

Gårdejere
Anette og Hans Ventzel
"Thingdalsgård"
Tinghøjvej 28
Vammen
8830 Tjele

Frederik den Syvende

Den 6. oktober er det 200 år siden kong Frederik den Syvende blev født. Hans fader, prins Christian Frederik (1786-1848) var i 1806 blevet gift med kusinen - prinsesse Charlotte Frederikke af Mecklenburg-Schwerin (1784-1850). Hun var to år ældre end prinsen, køn, livlig og charmerende. Prinsen forelskede sig og havde ikke blik for hendes uligevægtige sind og hang til mytomani.

Efter at prinsessen i 1809 var "blevet taget på sengen" med syngemester Edouard du Puy, forviste kong Frederik den Sjette hende til Horsens.

Prins Frederik blev i København og blev passet af en kærlig og omsorgsfuld barnepige, der var som en moder for ham.

Prins Frederik havde arvet faderens høje intellekt og moderens uligevægtige sind. Hans turbulente opvækst kom til at præge ham livet igennem, men han var hverken uden dannelse eller uddannelse, selvom det ikke er de to begreber, man først tænker på, når man hører hans navn.

Den 19. januar 1848 døde kong Christian den Ottende og Frederik den Syvende blev konge. Et oprør lurede i Slesvig-Holsten, og i København krævede De Nationalliberale en fri forfatning. Krigen kom og varede til 1850, og den 5. juni 1849 underskrev kongen Danmarks Riges Grundlov. At kongen havde afgivet enevoldsmagten gav ham frihed til at beskæftige sig med tre hovedinteresser: arkæologi, fiskeri og frimureri. Han udviklede et talent for at tegne. Hans arkæologiske viden og indsats var set med samtidens forhold på højde med det ypperste. I dag anses Frederik den Syvende om ikke for at være den mest videnskabeligt velfunderede arkæolog, så dog den, der i en begyndelsesfase støttede og opmuntrede tidens fuldtidsarkæologer på samme måde, som han far, Christian den Ottende, støttede kunsten.

Kong Frederik den Syvende døde 15. november 1863.

Der findes talrige mindesmærker for Frederik den Syvende. Rytterstatuer, statuer, buster, mindelunde m. v.

Kongemindet på Bornholm er rejst i 1856 til erindring om kongens besøg i 1851, men

ellers er mindesmærkerne først kommet til efter kongens død.

Ganske vist havde kongen valgsproget: "Folkets kærlighed – min styrke", men så kendt var han heller ikke ude blandt folket. Årsagen til kongens popularitet skal findes et helt andet sted end hos kongen selv.

I 1866 fik Danmark en Grundlovsændring, der begrænsede den såkaldte fri og lige valgret fra Grundloven af 1849.

Landstingets medlemmer blev delt i tre. Der var kongevalgte landstingsmænd, der var nogle valgt ved lige valgret og nogle valgt af de større hartkornsbesiddere, embedsmænd og formuende folk.

Dengang var det ikke tilladt at sige noget dårligt om kongen, hans regering og dens love, men ved at mindes kong Frederik den Syvende kunne man som en stille protest erindres om den friere Grundlov af 1849.

OGN

I 1872 rejstes en buste af kong Frederik den Syvende i Nykøbing Sjælland. Her er budskabet klart, for på stenen står: "Kong Frederik den Syvende – Grundlovens giver. Rejst af taknemmelige borgere i Holbæk Amts III valgkreds. 1872."